

креслюючи – кубатуру повітря, площу, світло, опалення, вентиляцію (ч.2 ст.15)[15].

Вимоги до публікацій подібного типу не дозволяють повністю розкрити інші аспекти проблем виконання та відбування кримінального покарання у виді довічного позбавлення волі, тому автор буде вдячний усім державним, навчальним, науковим, громадським установам, а також фахівцям у галузі наук кримінально-правового комплексу за увагу і можливість подальшої співпраці щодо порушених вище проблем.

Список літератури: 1. Закон України від 22.02.2000 року. «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудового кодексів України» // ВВР України. 2000. №17. Ст. 123. 2. Кримінальний кодекс України // ВВР України, 2001. №25-26. Ст. 131. 3. Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні/ Доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини К., 2004. 4. Степанюк А.Х. Довічне позбавлення волі як еквівалент смертній карі // Вісн. Акад. прав. наук України. 2000. № 4. 5. Фролов О.І. Кримінологічна характеристика засуджених до довічного ув'язнення // Міжнародні стандарти утримання осіб, засуджених до довічного ув'язнення. Директорат прав людини Ради Європи. Донецький меморіал. Донецьк, 2001. 6. Кримінально-виконавчий кодекс України // ВВР України. 2004. №3-4. Ст. 21. 7. Закон України від 30.06.1993 «Про попереднє ув'язнення» // ВВР України. 1993. №35. Ст. 360. 8. Степанюк А.Х. Позитивна кримінальна відповідальність як предмет регулювання Кримінально-виконавчого кодексу України // Питання боротьби зі злочинністю: Зб. наук. пр. / За ред. В.І.Борисова, В.С.Зеленецького та ін. Вип. 9. Х., 2004. 9. Кримінально-процесуальний кодекс України // ВВР України. 1961. №2. 10. Указ Президента України №588/2000 від 12.04.2000 «Про Положення про порядок здійснення помилування осіб, засуджених судами України» // Урядовий кур'єр від 26.04.2000. 11. Карно-виконавчий кодекс Польщі. 1998. 12. Указ Президента України №1348/2003 від 26.11.2003 р. «Про поліпшення організації законопроектної діяльності» // Урядовий кур'єр від 10.12.2003. 13. Указ Президента України №588/98 від 31.07.98. «Про положення про Державний департамент з питань виконання покарань» // Урядовий кур'єр від 19.08.98. 14. Закон України від 23.06.05 «Про державну Кримінально-виконавчу службу» // ВВР України. №30. 2005. Ст. 409. 15. Європейські пенітенціарні правила. Переглянутий текст Європейських мінімальних стандартних правил поведіння з ув'язненими. 12 лютого 1987 р. // А.М.Бандурка, В.П.Севостьянов. Правовое положение осужденных к лишению свободы. Х., 1997.

Надійшла до редколегії 24.03.06

О.О. Володіна

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО МОТИВИ ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ

Суб'єктивна сторона злочину, являючи собою його внутрішню сутність, є, як відомо, обов'язковим елементом будь-якого складу злочину. Насамперед її визначають як психічне відображення у свідомості суб'єкта об'єктивних ознак вчиненого діяння, підкреслюючи тим самим її обумовленість об'єктивними ознаками. Однак її характеризують і з позиції притаманної їй відносної самостійності, яка полягає в тому, що суб'єктивна сторона «породжує, спря-

мовує й регулює об'єктивну сторону злочину» [8, с.12–13]. Важливо відзначити й те, що суб'єктивна сторона злочину, поряд з іншими елементами складу, має важливе значення для правильної кваліфікації злочинів, розмежування суміжних складів, а також індивідуалізації кримінальної відповідальності за вчинене.

Загальновідомо, що до ознак, які визначають суб'єктивну сторону злочину, відносять вину, мотив і мету. Вина є основною, обов'язковою ознакою будь-якого складу злочину. На відміну від вини мотив і мета злочину для одних складів служать обов'язковими, а для інших – факультативними ознаками складу.

У диспозиції статті, що встановлює відповідальність за викрадення людини, прямо не вказано жодного мотиву або мети вчинення цього злочину. Однак це не виключає можливості та необхідності їх встановлення на підставі зазначених у законі ознак об'єктивної сторони, оскільки будь-яка дія відповідно до положень психології «виходить з певних мотивів і спрямована на певну мету» [15, с.182].

Мотив передує появі в особи винного ставлення до її дій. Під мотивом у теорії кримінального права розуміють обумовлені певними потребами й інтересами внутрішні спонукання, що викликають в особи рішучість вчинити злочин [4, с.180], інакше кажучи, це джерело дії, її рушійна сила.

Мотив слід відрізнити від мети злочину, незважаючи на те, що між ними має місце внутрішній психічний зв'язок. «Дії людини, – відзначає Б.М. Теплов, – виходять з певних мотивів і спрямовані на певні цілі. Мотив – це те, що спонукає людину до дії; мета – те, чого людина прагне досягти в результаті цієї дії» [15, с.178]. Таким чином, мета детермінує вольову дію, але у свою чергу вона сама детермінується спонуканнями, мотивами [4, с.185]. У процесі формування мотиву відбувається одночасно й вироблення мети. Аналізуючи мотив і мету, треба мати на увазі, що ці внутрішні ознаки злочинного діяння розглядаються в кримінальному праві в двох значеннях: як спонукальні стимули злочинної діяльності і як спеціальні правові ознаки, використовувані законодавцем для конструювання окремих складів злочинів. При цьому мотиви можна розділити в кримінально-правовому сенсі на три групи: 1) мотиви як обов'язкова ознака складу злочину; 2) як кваліфікуюча ознака; 3) як обставини, що впливають на відповідальність. Мотив і мета при викраденні людини підлягають розгляду як у першому, так і в другому значенні, оскільки, не будучи встановленим законодавцем як конструктивна ознака основного складу злочину, мотив, проте, впливає на кваліфікацію вчиненого. Так, наприклад, корисливий мотив визнаний законодавцем кваліфікуючою ознакою даного злочину, встановленою у ч.2 ст.146 КК. Важливо також підкреслити, що вплив мотиву і мети на кваліфі-

кацію злочину не вичерпується лише тими випадками, коли вони встановлені в законі. Виступаючи спонукальною причиною вчинення злочину, мотив накладає відбиток на весь хід вольового процесу, з яким пов'язане виникнення умислу вчинити злочин. Велику роль мотив відіграє не тільки у встановленні суб'єктивної сторони, а й у характеристиці об'єктивних ознак складу. Зокрема, як справедливо відзначає М.І. Панов, мотив і мета впливають на вибір способу злочинної поведінки. Постановка мети завжди пов'язана з визначенням способів і засобів її досягнення. При цьому спосіб вчинення злочину виступає для злочинця як «засіб» досягнення відповідної мети [12, с.44]. Не можна також недооцінювати значення мотиву й у встановленні ступеня вини та суспільної небезпечності вчиненого злочину, оскільки суспільна небезпечність визначається не тільки ознаками складу, а й іншими обставинами, такими як обставини, що характеризують особу винного і його психічний стан у момент вчинення злочину. Тому, щоб мати можливість правильно судити про спрямованість і суспільну небезпечність вчинених особою дій, треба знати мотиви її поведінки.

З огляду на розмаїтість спонукань, з яких може вчинятися викрадення людини, і цілей, переслідуваних при цьому винним, а також внаслідок особливостей об'єктивної сторони даного злочину, мотив і мета не є, як відзначалося, обов'язковими ознаками розглядуваного складу злочину. Отже, юридична оцінка викрадення людини не залежить від мотивів і цілей його вчинення. Однак оскільки мотиви і мета як спонукальні стимули злочинної діяльності мають важливе значення у визначенні сутності викрадення людини, так само як і будь-якого іншого злочину, їх розгляд видається необхідним. Проте зазначене питання в літературі практично не досліджувалося за винятком окремих аспектів цієї проблеми, що розглядалися В.Голіною, О.Подільчак, Н.Мартиненко та В.Савельєвою. Більшість же авторів обмежуються вказівкою на те, що цей злочин вчиняється з різних мотивів, які не впливають на його кваліфікацію.

Вивчення кримінальних справ показало, що мотиви і цілі викрадення людини, в тому числі дитини, дуже різноманітні. Найчастіше цей злочин вчиняється з корисливих мотивів (з метою одержання викупу від родичів, близьких, інших осіб або заволодіння певним майном потерпілого чи правом на нього, звільнення від обов'язку нести матеріальні витрати тощо), з мотивів сексуального характеру, з помсти, з метою проведення експериментів, дослідів, зокрема медичного характеру, з використанням викраденої особи, з метою домогтися виконання певних дій, що сама викрадена особа або її близькі зобов'язані здійснити, з метою продажу або вчинення іншого злочину, щодо викрадення дитини – з метою її фактичного тримання і виховання як своєї або передачі

іншим людям, а також у зв'язку з поганим поведінням з дитиною її батьками.

Мають місце також й інші мотиви і цілі, а також їх різноманітне поєднання.

Найбільш поширеним з них є користь. Корисливий мотив при викраденні людини має місце в 72% випадків його вчинення (по вивчених справах) [3, с.212]. Видається, що наявність високого відсотка вчинення даного злочину з зазначених мотивів обумовило визнання законодавцем викрадення, вчиненого з корисливих мотивів, кваліфікованим складом даного злочину, відповідальність за вчинення якого встановлена в ч.2 ст.146 КК.

Під корисливим мотивом розуміють прагнення в результаті тих чи інших дій одержати майнову вигоду, матеріальну користь, наживу [1, с.455]. При цьому, як справедливо відзначають деякі автори, розуміння користі має бути єдиним при тлумаченні всіх складів, передбачених чинним кримінальним законодавством [5, с.123].

Викрадення людини треба вважати вчиненням з корисливих мотивів у разі, коли спонукальним мотивом до викрадення потерпілого було прагнення досягти в зв'язку з цим будь-якої матеріальної вигоди для себе або інших осіб (заволодіти майном, одержати вигоди майнового характеру, позбутися від матеріальних витрат). При цьому основним засобом або супутньою умовою одержання тих чи інших матеріальних благ є викрадення людини. Необхідно також звернути увагу на те, що наявність права на одержання матеріальної вигоди або відсутність такого не має значення.

Більшість учених єдині в думці, що корисливий мотив при вчиненні злочину свідчить про підвищену суспільну небезпечність як особи злочинця, так і злочину в цілому.

Вчинене з корисливих мотивів викрадення людини може мати різні відтінки залежно від способів одержання й змісту матеріальної вигоди, до досягнення якої прагнуть винний. Найчастіше від потерпілих чи їх родичів як викуп вимагали гроші, цінності або виконання дій, що дозволяють вступити злочинцям у право розпорядження майном. Вимога викупу за звільнення стала використовуватися і для вирішення економічних спорів – для спонукання боржника до виконання своїх обов'язків, що випливають з умов договорів, контрактів, а також позадоговірних зобов'язань. До корисливого мотиву, як справедливо відзначає ряд авторів, треба віднести викрадення людей як для проведення певних робіт (будівництво, обробка сільгосппродукції, жебрацтво і т.под.), так і з метою привласнення майна під час відсутності власника [9, с.53]. Цим шляхом йде і судова практика. Так, Ч. відкрито заволоділа малолітньою Ш. (1 рік) без відома і згоди її батьків, носила

її на руках по вокзалу і просила милостиню. Рівненський міський суд обґрунтовано визнав Ч. винною у викраденні дитини з корисливих мотивів [Архів Рівненського міського суду за 2000 р., справа № 1–15].

Вивчення кримінальних справ свідчить про те, що серед викрадень, вчинюваних з корисливих мотивів, на практиці найбільше часто трапляються випадки викрадення людини, пов'язані з вимаганням майна, що належить потерпілому або його близьким. Так, у м. Києві була викрадена старшокласниця. Через четверо днів винні зажадали в батьків потерпілої за її звільнення викуп у розмірі 4,5 тис. доларів [6, с.5]. З метою правильної кваліфікації розглядуваного злочину необхідно з'ясувати співвідношення вимагання і викрадення людини.

Названі злочини відрізняються за істотними ознаками. Відмінність ця полягає не тільки в етимологічному та лексичному змісті. По-перше, при вимаганні потерпілий не викрадається, а його родичам лише пропонується передати необхідне майно, право на майно або здійснити які-небудь дії майнового характеру під погрозою насильства або з застосуванням такого насильства стосовно потерпілого або близьких йому осіб, але без викрадення потерпілого. По-друге, вимагання є закінченим з моменту пред'явлення майнової вимоги, а викрадення – з моменту заволодіння людиною, поєднаного з переміщенням її з місця перебування. По-третє, при вимаганні фізичне насильство є лише формою реалізації психічного насильства, а саме – погрози застосувати більш серйозне насильство у разі відмови виконати вимоги вимагателя. Насильство при вимаганні – складова і підкріплювальна вимог, котрі пред'являються, що робить їх більш вагомими. При викраденні насильство – один із способів вчинення даного злочину.

Виходячи зі сказаного вище, слід зазначити, що викрадення людини, вчинене з корисливих мотивів, утворюючи склад кваліфікованого викрадення, ні за яких обставин не може «поглинатися» складом вимагання. Це обумовлено тим, що викрадення людини не може бути складовою частиною іншого, менш небезпечного злочину, або злочину, який має однакову з ним суспільну небезпечність. У свою чергу, і вимагання не може охоплюватися складом викрадення людини з корисливих мотивів. Вимагання виходить за рамки розглядуваного кваліфікованого викрадення людини й потребує додаткової кваліфікації за відповідною частиною ст.189 КК.

Цим же шляхом йде і судова практика. Так, на нашу думку, обґрунтованим є вирок Уманського міського суду відносно З., відповідно до якого він визнаний винним у вчиненні злочинів, передбачених ч.2 ст.146 і ч.1 ст.189 КК (ст.124 і ч.1. ст.144 КК 1960 р.), за те, що, зустрівши неповнолітнього Р. і діючи умисно з

корисливих мотивів з метою одержання викупу, обманним шляхом відвів неповнолітнього у свою квартиру, де тримав його; при цьому він дзвонив батькам Р. і, погрожуючи розправою, вимагав у них за повернення сина десять тисяч доларів США [Архів Уманського міського суду Черкаської області за 1999р., справа № 1-69].

Необхідно відмітити, що для наявності складу викрадення людини з корисливих мотивів неважливо, чи одержав винний ту матеріальну вигоду, до якої він прагнув.

Треба ще раз підкреслити, що корисливий мотив – це єдиний мотив, який впливає на кваліфікацію розглядуваного злочину. Інші мотиви й цілі для кваліфікації значення не мають, але повинні враховуватися при призначенні винному покарання.

Як показало вивчення судової практики, викрадення людини може вчинюватися і з інших низьких мотивів. До них належать ревності, помста, кар'єризм і т.д. Так, винний неодноразово викрадав свою знайому з ревності і потім тримав її по 2-3 дні у своїй квартирі [11, с.4]. Часто мають місце випадки викрадення людини з помсти. Мотив помсти в даному, як і у всіх інших, випадку виражає прагнення одержати «задоволення» за заподіяне в минулому зло, за вчинену дію, що стосується інтересів винної особи або її близьких [2, с.90]. Причому дії, що викликали виникнення помсти, можуть носити як незаконний чи аморальний, так і правомірний характер (наприклад, помста свідку за давання показань, охоронцю за виконання ним своїх обов'язків тощо). Характер цих дій має велике значення для відмежування помсти від інших мотивів, а також для визначення її низького змісту. «Оцінка помсти, – пише з цього приводу Б.С. Волков, – залежить головний чином від попередньої поведінки потерпілого, на ґрунті якої з'являється бажання заподіяти шкоду. Можна сказати, що ступінь низького змісту помсти зворотно пропорційний аморальному і протиправному змісту дій потерпілого» [2, с.91]. З цим висловленням важко не погодитися.

Викрадення з помсти має місце в основному щодо малолітніх з помсти їх батькам. Даний мотив як обставина, що характеризує ступінь суспільної небезпечності конкретного злочину, підлягає обов'язковому з'ясуванню й урахуванню при призначенні покарання за викрадення людини.

При вивченні кримінальних справ розглядуваної категорії не було встановлено жодного випадку вчинення викрадення людини з хуліганських мотивів, під якими розуміються різного роду низькі мотиви, що викликають в особи рішучість грубо порушити громадський порядок і виразити явну неповагу до суспільства. Однак деякі автори вважають, що хуліганські спонукання можуть служити мотивом викрадення людини [17, с.113]. На нашу думку, названі спонукання підлягають виключенню з числа можливих

мотивів вчинення викрадення людини з огляду на специфіку його змісту, оскільки важко уявити викрадення людини, вчинюване з мотивів явної неповаги до суспільства (бешкетництво, прагнення відкрито показати свою зневагу до оточуючих, до суспільства, явно протиставити свою поведінку громадському порядку і т.п.).

У деяких випадках мотивом вчинення викрадення людини можуть виступати і спонукання, позбавлені низького характеру. Зокрема, суб'єкт може піти на вчинення даного злочину в інтересах малолітнього в зв'язку з поганим поводженням з ним його батьків. Так, Теплицьким районним судом Вінницької області Ш. визнано винною в тому, що вона, знаходячись у будинку Д., за допомогою вільного доступу, умисно і таємно викрала її малолітню доньку, вважаючи, що мати неналежним чином її виховує [Архів Вінницького обласного суду за 1999р., справа № 1-162].

Досить поширеним є викрадення малолітніх, вчинювані жінками, нездатними до дітонародження. Наприклад, суд Фрунзенського району м. Харкова, встановивши, що О. з метою надати допомогу своїй матері у вирішенні особистих проблем, пов'язаних з бажанням мати дитину, і знаючи, що мати не здатна до дітонародження за станом здоров'я, викрала малолітнього Г. з будинку дитини, визнав її винною в учиненні злочину, передбаченого ч.2 ст.146 КК України [Архів прокуратури Фрунзенського району м.Харкова, справа № 19010082].

З даного приводу в літературі висловлена позиція, відповідно до якої при викраденні малолітнього (дитини) відповідальність настає лише в тому разі, якщо воно вчинено з низьких спонукань. При цьому зазначається, що не є злочином викрадення дитини, вчинене за відсутності низьких мотивів (наприклад, викрадення дитини з метою усиновлення, передачі на виховання родичам дитини, дитячій установі, вчинене в зв'язку з тим, що батьки дитини не піклуються про неї, і т.д.) [16, с.134]. Навряд чи можна погодитися з таким судженням, оскільки наявність названих мотивів не усуває суспільної небезпечності дій винного, бо позбавлені негідності потреби в даному разі задовольняються недопустимим з позиції закону способом. При цьому характер таких мотивів, безумовно, може враховуватися судом при призначенні покарання як пом'якшуюча обставина, оскільки, будучи безпосередньо пов'язаним з особою винного, мотив злочину має винятково важливе значення в індивідуалізації відповідальності, є відправним пунктом у визначенні виду й строку покарання.

При викраденні людини можуть також мати місце і політичні або національні мотиви, за наявності яких жертви злочинів обираються за політичною або національною ознакою. Виникнення таких мотивів, як правило, обумовлено геополітичною ситуацією в регіоні, найчастіше – це зони етнічних конфліктів [14, с.206].

Оскільки мета злочину «виникає як форма реалізації мотиву» [10, с.42], то і при викраденні людини процес мотивації припускає певне цілепокладання. Як відзначалося, мета злочину знаходиться за межами даного складу. У зв'язку з цим, як показало вивчення судової практики, лише по незначній кількості справ у процесуальних документах були відображені відомості про мотиви і цілі вчиненого, причому лише в загальній формі, без аналізу доказів, що підтверджують ці мотиви і цілі. Такий стан справ заслуговує на негативну оцінку. Мета злочину, так само як і мотив, характеризує суб'єктивні процеси, що протікають у свідомості особи у зв'язку зі вчиненням нею злочину. Таким чином, мета і мотив злочину при викраденні людини, особливо при різному їх поєднанні, підлягають обов'язковому урахуванню і доказуванню. Інакше неможливо зрозуміти внутрішню природу вчиненого, а відтак, і встановити істину в справі; неможливо правильно індивідуалізувати відповідальність і покарання, обрати найбільш ефективні методи виправлення і перевиховання винних.

Розглядаючи питання про цілі вчинення викрадення людини, можна відзначити наступне. Як вірно вказав А.О. Пінаєв, якщо мотив рухає людиною, а мета – кінцевий результат його руху, то навряд чи можна визнати розумним такий рух, що ґрунтувався б на корисливих спонуканнях, але не вів до досягнення корисливої мети [13, с.152]. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що в тих випадках, коли суб'єкт викрадення людини керувався корисливими спонуканнями, корисливість виступає метою даного злочину. Навпаки, якщо мотиви винного позбавлені користі, то метою є той ідеальний образ результату своїх дій, до якого він прагне. Так, коли викрадення людини є кінцевим результатом, до досягнення якого прагнув суб'єкт, воно і являє собою мету вчиненого злочину. Крім того, викрадення людини часто вчиняється з метою вчинення інших злочинів (вимагання, зґвалтування, вбивства і т.д.). У цих випадках викрадення людини є проміжним результатом, якого прагнув досягти винний, кінцевим же результатом виступає реалізація мети того злочину, способом вчинення якого є викрадення людини.

За справедливим твердженням В.М. Кудрявцева, між злочинами завжди зберігається відмінність за суб'єктивною стороною, що дозволяє з високим ступенем точності кваліфікувати вчинене діяння [7, с.147]. Тому точне встановлення вини, мотиву і мети викрадення людини сприяє його відмежуванню від суміжних злочинів – незаконного позбавлення волі й захоплення заручників.

Таким чином, правильне встановлення мотиву та мети викрадення людини має важливе значення для вирішення питання про наявність або відсутність умисної вини, визначення ступеня суспільної небезпечності як самого діяння, так і особи, що його вчи-

нила, для індивідуалізації покарання та відмежування даного злочину від інших складів злочинів.

Список літератури: 1. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. К., 2001. 2. Волков Б.С. Мотив і кваліфікація преступлений. Казань, 1965. 3. Володіна О.О. Кримінальна відповідальність за викрадення людини: Монографія. Х., 2005. 4. Дагель П.С., Котов Д.П. Суб'єктивна сторона преступления и ее установление. Воронеж, 1974. 5. Загородников Н.И. Преступления против жизни по советскому уголовному праву. М., 1961. 6. Ковальчук А., Шевченко Ж. Старшекласниця попала в ловушку // Аргументы и факты в Украине. 2002. № 51. 7. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. 2-е изд-е, перераб. и доп. М., 1999. 8. Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления. М., 1978. 9. Кузнецов А.Г., Иванов Л.Н., Волков А.С. Роль всестороннего изучения личности преступника и криминалистическая характеристика группового киднеппинга // Право и политика. 2001. № 10. 10. Механизм преступного поведения / Отв.ред. В.Н. Кудрявцев. М., 1981. 11. Москвич похитал даму сердца несколько раз подряд // Московский комсомолец. 2002. № 51. 12. Панов Н.И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность. Х., 1982. 13. Пинаев А.А. Уголовно-правовая борьба с хищениями. Х., 1975. 14. Подільчак О.М. Мотиви і мотивація злочинів проти особистої волі людини // Злочини проти особистої волі людини: Збірник матеріалів міжнародного науково-практичного семінару (Харків, 19-20 вересня 2000р.) / За ред. В.В. Сташиса. Х., 2002. 15. Теплов Б.М. Психология: Учебник. Изд. 8-е. М., 1954. 16. Уголовное право БССР. Часть Особенная: Учебник / И.И. Горелик, П.А. Дубовец, Е.В. Кичигина и др. / Под общ. ред. И.С. Тишкевича. Минск, 1978. 17. Уголовное право России: Учебник для вузов. В 2-х томах. Т. 2. Особенная часть / Х.М. Ахметшин, Б.В. Волженкин, Р.Р. Галиакбаров и др. / Под ред. А.Н. Игнатова и А.Ю. Красикова. М., 1998.

Надійшла до редколегії 07.04.06

О.В. Копіца

ТИПОВІ СЛІДИ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ВІДШКОДУВАННЯМ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

В Україні, як і в багатьох інших країнах, податок на додану вартість є одним із основних джерел формування дохідної частини бюджету. Тому зрозуміло, що нормальне функціонування цього податку є вкрай важливим для економічної системи держави.

На жаль, в Україні ПДВ не є тим атрибутом економічної системи, яким можна пишатися. Однією з причин негативного ставлення до ПДВ в Україні є те, що упродовж шести останніх років чітко простежується негативна тенденція – щорічна сума коштів від ПДВ, що надходить до бюджету, поступово зменшується, порівняно з коштами, які відшкодовуються з нього. Так, з 1998 по 2003 рр. надходження ПДВ до бюджету зросло від 8 до 23 млрд грн. Водночас сума відшкодувань збільшилась від 7 до 21 млрд грн. [1].

Зазначені обсяги ПДВ заявляються до відшкодування з державного бюджету неправомірно. При цьому методи і схеми намагань деяких підприємств незаконно отримати бюджетне відшко-